

## Faktory důležité pro ranou řeckou literaturu

- Předřecké obyvatelstvo a noví sousedé Řeků (Pelagové, Kárové, Lelegové);
- okolo roku 800 vznik písma: geniální anonymní „vynálezce“ (dle Homéra Kadmos, objevují se však i jiná jména, např. Palamedés) – převzato od Foiníčanů;
- v mykénském období, tedy asi 8–6 století před Homérem, tzv. lineární písmo B (slabičné);
- řecký mýtus – spojení indogermánských a středomořských prvků s podstatným vlivem východních kultur.

## Bohatýrské zpěvy

- V centru hrdina vyznačující se statečností a silou;
- jeho skutky řízeny požadavky cti;
- původ v aristokratické společnosti;
- na pozadí hérojský věk – lepší než ten současný;
- zpěv si nárokuje pravdivost svých veršů;
- stichické verše;
- typické elementy: stálá epiteta, formule většího rozsahu, typické scény (oblékání zbroje před bojem, odchod do boje, svatba, pohřební oslava);
- orální prezentace zpěvu;
- pěvecké řemeslo se dědí z otce na syna.

## Ílias – základní charakteristika I

- Neustálá přítomnost bohů;
- báje nejen trójského okruhu;
- mnoho lokálních hrdinů a událostí – události současné s trójskou válkou (13. stol. př. n. l.), reminiscence na mykénské období – předměty z poloviny 2. tis. př. n. l. – i přídavky pozdější.

- 24 zpěvů – helénistické rozdělení, předcházela rozdělení ze strany rhapsódů;
- konce zpěvů – významné cézury ve výstavbě;
- Ílion = Trója (podle legendárního krále Íla).
- *Ílias* zahrnuje 51 dnů; odečteme-li okamžiky chudé na akci (9 dnů mor, 12 dnů pobyt bohů u Aithiopů, 12 dnů hanobení Hektorovy mrtvoly, 9 dnů na sběr dřeva pro Hektorovu hranici...), zůstane několik dnů nabytých dějem;
- reflexe psychiky vojska, které se již devět let snaží dobýt jedno město (touha vrátit se, pokus ukončit vše soubojem dvou hrdinů...);
- retrospektivy a prolepse (události mimo onu dobu), zejména odkazy předjímající tragické vyústění života protagonistů eposu – Achillea i Tróje;
- retardace děje (např. Paris je Afrodítou z boje přenesen do Heleniny komnaty; Helena sleduje z hradeb boj a představuje Priamovi řecké bojovníky – *teichoskpiá*, „sledování z hradeb“ – *nadále oblíbená součást epických děl*);
- nečekané momenty zásahem bohů;

některé události krátce sumarizovány, jiné zabírají delší místo (roztržka mezi Achilleem + Agamemnónem a setkání Achillea s Thetidou 1, 5 zpěvu).

## Ílias I, 7

**Μῆνιν** ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος (1)  
 οὐλομένην, ἣ μυρὶ ἄχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε,  
 πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν  
 ἡρώων, αὐτοὺς δὲ ἐλώρια τεῦχε κύνεσσιν  
 οἰωνοῖσι τε πᾶσι, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή, (5)  
 ἐξ οὗ δὴ τὰ πρῶτα διαστήτην ἐρίσαντε  
 Ἀτρεΐδης τε ἄναξ ἀνδρῶν καὶ δῖος Ἀχιλλεύς.

*O hněvu Péléovce, ó bohyně, Achilla zpívej,  
 příčině béd, jenž bez počtu ztrát byl Danaům zdrojem,  
 množství chrabrých duší jim za kořist předhodil Hádu –  
 reků – a na pospas psům neb dravým k hostině ptákům  
 pohodil jejich těla – toť Diova dála se vůle  
 od té neblahé chvíle, kdy prudkým se rozešli svárem  
 vладыka Agamemnón i Achilleus, hrdina slavný!*

(Otmar Vaňorný)

## Homérská otázka

- **F. A. Wolf** – *Prolegomena ad Homerum*, 1795; **K. Lachmann**;
- **písňová teorie**: oba eposy jsou dílem vícero aoidů (pěvců), jejichž výtvořby byly spojeny v celek anonymním redaktorem v době Peisistratově ;
- **unitářská teorie**: Homér jediný tvůrce, rozpory vysvětleny pozdějšími interpolacemi;

- **teorie krystalizační:** předpokládána existence dvou kratších eposů – o Achilleovu hněvu a o Odysseově putování –, okolo nichž se později jako krystaly nabalily další epizody;
- **teorie kompilační:** existující drobné eposy adaptoval a seskupil jeden tvůrce či více tvůrců kolem jednotného schématu s určitým záměrem.

## Homér – shrnutí

- Homér = začátek a vrchol řecké literatury;
- jeho kořeny tkví v starých bohatýrských zpěvech orální kompozice;
- mimořádný dramatisací a humanizací epické látky;
- Homér (8. stol. př. n. l.) zřejmě rhapsód;
- pobýval na Chiu a zemřel na ostrově Íos;
- Homérova slepota – typická součást legendy o jeho životě;
- Homérské eposy v antice = základní vzdělávací texty, encyklopedie veškerého vědění, referenční příručka ke všem lidským aktivitám;
- Trójská válka, Odysseova dobrodružství, hněv bohů, zpupnost vůči vymezeným hranicím (*hybris*), sestup do podsvětí (*katabasis*) – neustálý zdroj inspirace pro všechny následující věky až do moderní doby.